

## Приказ

## УОКВИРАВАЊЕ И ПРОБИЈАЊЕ ОКВИРА

Снежана Божић (2025). *Методички оквири књижевности I*.

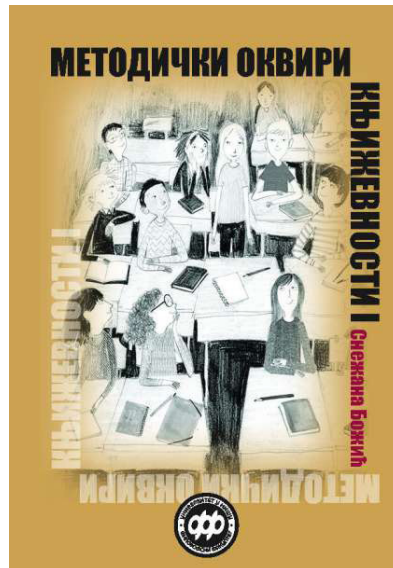
Ниш: Филозофски факултет, 254 стр.,

ISBN 978-86-7379-672-7

Превише питања уме да покрене свако уоквиравање: шта је изабрано да буде унутра, шта остаје изван, како је оквир обликован и зашто је расподела простора таква каквом се представља. Кад су по среди *методички оквири (српске) књижевности*, посебно: покушава ли методика да обухвати књижевност – да, долазећи после ње, у специфичном образовном *формирању* наметне границе ширини литературе? У несрећнијем виду, методика уме да се покаже баш као то: педагошко сужавање поља књижевности на меру за коју се претпоставља да школски систем може да је прими. У књизи пред нама, насталој на темељу двадесетогодишњег рада на пољу методике књижевности, реч је, међутим, о нечему сасвим другом: *оквири* су ту да сугеришу уоквиравање као процес верификовања вредности и, додатно, позиционирања књижевног текста у средиште људске egzистенције – као места дијалога, промишљања и индивидуалног раста.

У раду „Емпатијско-етички модел читања у настави књижевности” (11–43), који отвара *Методичке оквири*, експлицирано је и њихово програмско усмерење: насловом су сугерисане тежишне тачке и одабрана перспектива – методика се види као трансдисциплинарна наука и отуда се пледира за методолошки плурализам. Ипак, превасходно теорија рецепције, Изерова „празна места” и су-

срет у естетском доживљају граде мост према истраживањима која промишљају позицију рецепијента из угла афективне наратологије, с намером да осветле однос приче и емоције побуђене у пријему текста. Интеграција књижевне теорије и психологије трансформише се у *емпијско-етички модел читања*, који „укључује особености доживљајног, стваралачког, интерпретативног и истраживачког читања [...] чија примена подразумева јасно наглашен исход, резултате који се желе постићи у сфери афективног и етичког развоја личности ученика”. На том трагу, текст „Естетско и етичко као васпитне вредности у настави књижевности” (45–69) износи став да су разматрања васпитне улоге наставе посебно значајна „у временима великих друштвених криза”, при чему се не превиђа чињеница да управо урушен систем вредности „ангажман онемогућује или у великој мери блокира”. Не доводећи у питање естетску вредност текста као примарни критеријум приликом програмске се-



лекције дела, ауторка актуализује апел да се политичка и етичка димензија текста кроз наставу отворено уведу у поље дијалога. У том духу, нуди пример методичког вођења ученика кроз Андрићеву приповетку „Деца”, које ставља акценат на тему вршњачког насиља, а из кога израња концепт радионице кроз коју би млади били обучени да препознају видове и актере злостављања, али и да дискутују о потенцијалним решењима проблема.

Може ли дело неупитне естетске вредности постати ресурс за васпитно деловање основно је питање текста „Проза Игора Коларова у методичком кључу: емпатијско-етички аспекти рецепције” (129–146). Подсећајући на романе који су присутни у школском програму, а на темељу постојећих тумачења ауторовог опуса, Снежана Божић препознаје методичке потенцијале за његову актуализацију. Прозу Коларова види као интерактивни простор који подстиче игру и стваралаштво, при чему издваја богатство интертекстуалних, интермедијалних и интердисциплинарних веза, а засебно језгровитост текста која покреће на рефлексију и конструкцију ликова која призива дубоку емоционалну повезаност читаоца са њима. Из сличног ракурса, сада уз ослањање на трансакционог аналитичара Клода Стајнера и његово *Школовање срца*, исписан је текст „Како ’школовати душу’: *Балада о сиромашћу* Милована Данојлића” (147–168). Проницљив увид да начин на који се у Данојлићевом роману разрешава емоционални статус наратора практично пресликава модел *школовања срца* – отва-

рање срца, прикупљање информација и преузимање одговорности – постаје упориште у маркирању одломака погодних за анализу, а о учинковитости оваквог приступа сведочи и то што је библиотека у Љигу организовала успешну радионицу за средњошколце инспирисана тумачењем *Баладе*. Важност спреге методичке теорије и праксе посебно се показује у покретању деликатних питања: у складу с тим, текст „Обрада мотива смрти у настави књижевности” (113–128) пружа одговор на питање колико је смрт табу тема у учионици и како јој се приступа онда кад је централни мотив дела. Утисак наставника је, открива нам овај текст, да средњошколце тема смрти прилично занима, при чему вреди знати да на методичко обликовање разговора о њој значајно утичу и ставови самих наставника. У финалу рада, промишља се приступ Ђоровићеве *„Богојављенској ноћи”* и, уз аналитичко-синтетички разговор, пружа прилика да ученици (не) препоруче дело пријатељу или одговоре на питања која им „поставља” дечак из приче.

Поетички засновано проширивање поља читања мотив је за настајање два текста *Методичких оквира*. „Више од читања: интермедијални приступи у настави књижевности за децу и младе” (93–112) рад је који узима у обзир искуства одрастања младог читаоца у мултимедијалном окружењу. Позив на иновативнији приступ делу препознат је у роману Иване Нешић *Мисија: Музеј*. Бележећи места која могу да привуку данашњег ученика – лудизам и смех, мистерију и динамичну авантуру

– методичка интерпретација овде посебно ставља нагласак на то што роман укршта више временских и просторних равни. Та одлика дела покреће на упошљавање интегрисаних методичких модела, који почивају на везама књижевности и ликовне уметности, али и на сарадњи са широм локалном заједницом. Као што је приступила изазовном прозном делу Иване Нешић, тако се ауторка упустила и у сложен и још недочитан део опуса познатог песника кроз рад „Стваралачка интердисциплинарност Мирослава Антића у наставном контексту” (169–198). Утемељујући корелацијско-интеграцијски приступ у биографији и (ауто)поетичким исказима аутора, Снежана Божић показује како се може креативно прићи позној Антићевеј лирици: учионица најпре постаје уметнички атеље испуњен репродукцијама Антићевих ликовних радова и примерцима његових песничких књига, потом се дијалог креће ка синтези ликовних и књижевних увида, а на крају реализује радионичарски експеримент са разноврсним стваралачким задацима укрштања текстуалног и визуелног.

Ако је малочас акценат био на поетички заснованом иновирању *Њиски*, у преостала три рада нагласак је на проширивању *корпуса* препоручених дела. „Путовања као литерарна и наставна инспирација: методички приступ текстовима о путовању Виде Огњеновић и Исидоре Секулић у основној школи” (199–220) текст је који демонстрира како би разговор о *Путовању у њујорк* Виде Огњеновић био знатно богатији ако би укључио и Исидорина *Писма из*

*Норвешке*. Ове странице, додатно, показују да мотив путовања отвара простор за приступе који би се приближили пројектној настави, али и за проблемски засновано компаративно ишчитавање дела. При крају текста поменуће се путопис још једног савременог писца – то уважавање савремености, на други начин, посебно ће бити истакнуто у раду „Однос књижевног канона и дела популарне културе у настави” (71–92). Проналазећи упориште у студијама културе, а ослањајући се на постојећу критику курикулума, ауторка испитује могућности институционалног отварања за неканонске текстове. Расправа уважава гледиште према којем је неопходно да настава буде полигон за развој критичког мишљења и васпитања аутентичног укуса – тако своју функцију задобијају и дела која призивају аргументовану дебату о (естетским, етичким и другим) вредностима, као и поједина филмска остварења. Тежњи за иновирањем корпуса популарном литературом комплементарна је у овој визури потреба за неговањем завичајног принципа и традиције. Тај принцип експлициран је у последњем тексту *Методичких оквира* – „Принцип завичајности у настави књижевности: ка нацрту завичајне читанке нашег краја” (221–239). Следећи методички захтев од ближег ка

даљем, ауторка пише како би завичајни принцип у настави књижевности могао да подразумева „да се природни и друштвени *завичајни реалитети* користе као примарни извори знања, што поред сазнајног има и психолошко значење”. У том погледу, упућује на мноштво могућих приступа осмишљавању завичајне читанке, уз подсећања на антологијске изборе нишких приповедача, песника, драмских писаца, есејиста и критичара.

Један од снажнијих утисака после читања *Методичких оквира књижевности I* представља дојам о аутентичном богатству методичког промишљања. На основној равни, текстови Снежане Божић поседују логичну структуру: полазе од теоријских и поетичких проматрања да би потом пажљиво и постепено прешли пут до методичке конкретизације и конструктивних предлога. Уколико на то посебно не обрати пажњу, читалац неће ни приметити да пролази кроз појединачна дела и опусе, књижевност за децу и одрасле, различита – претежно прозна – жанровска поља српске литературе XX и XXI века, али не само кроз њих, већ и кроз подручја визуалне и емоционалне, критичке и дигиталне писмености. У узгредним напоменама и фуснотама откриће, међутим, снажно уважавање наставничких и библиотечких иницијатива – покушаја

да се књижевно наслеђе уведе у хоризонт мишљења и осећања младог читаоца. При свему томе, ауторка успева да ненаметљиво преиспитује постојеће стање ствари и помера акценте унутар одабраних подручја (образовно → васпитно, интелектуално → емоционално), да захвати савремене и универзалне проблеме (од вршњачког насиља и сиромаштва до смрти), поврх свега да прошири начине и просторе читања кроз интермедијални и интердисциплинарни, корелацијски и интеграцијски приступ, кроз компаративне увиде, походе који излазе ван канонских оквира и продубљивање завичајног језгра. Постојање свих тих слојева, сраслих у једну, особену методичку перспективу сагледавања наставе књижевности најдубља су потврда истинског опредељења назначеног на самом почетку књиге: то је опредељење да се у потпуној слободи, а упркос више него неповољном друштвеном контексту, одабере *храбра брија* за ученика и да се од ње ни по коју цену – не одустаје.

Владимир Вукомановић  
Расијеџорац  
Универзитет у Београду,  
Факултет за образовање  
учитеља и васпитача